

ФІЛОСОФСЬКА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ТВОРЧОСТІ ЯК ІМПЕРАТИВ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ОСМИСЛЕННЯ ДУХОВНОГО КАПІТАЛУ ОСОБИСТОСТІ

Автор розглядає сутність творчості, що сьогодні характеризується інтенсивністю та нестабільною емоційністю, постійними інтелектуальними пошуками. Саме такий духовний капітал уособлює емоційно-інтелектуальну діяльність, що являє собою цілеспрямований процес надбання та впорядкування ірраціонально-раціональних творчих активів у людській геніальності. У цьому розумінні духовний капітал має актуальне значення, так як спрямований на пошуки істинності, певною мірою забезпечує усадкування соціокультурних традицій, досвіду тощо, злагодженої, цілеспрямованої життєдіяльності за сучасних умов глобалізації.

На сьогодні не дістала системного розроблення проблема духовного капіталу. При цьому, сутність творчості характеризується інтенсивністю та нестабільною емоційністю, постійними інтелектуальними пошуками. Саме такий духовний капітал уособлює емоційно-інтелектуальну діяльність, що являє собою цілеспрямований процес впорядкування ірраціонально-раціональних творчих активів у людській геніальності. У цьому розумінні духовний капітал має актуальне значення, так як спрямований на пошуки істинності, певною мірою забезпечує усадкування соціокультурних традицій, досвіду тощо, злагодженої, цілеспрямованої життєдіяльності за сучасних конкретних умов глобалізації. Природа духовного капіталу вимагає самостійності особистості, розвинутості та залучення її креативного потенціалу як упорядкованої дійсності творчості. На цьому рівні доконечно даються взнаки знання особливого виду, яким неявно, "понад будь-яке розуміння", але, так чи інакше, завжди володіє людська природа – вона "знає", що повнота життя досягається лише у співвіднесенні, у взаємній цілковитій самовіддачі [1: 13]. Адже той зміст знань, за допомогою яких здійснюється інтерпретація творчої особистості, входження у зміст знань нових, їх освоєння з продукуванням нових адекватних смислів, потребує інтерпретативного задіявання безсумнівного, беззаперечно очевидного, особистісно узвичаєного. Це уможливорює доступ нового до усталеного внутрішнього досвіду, при цьому трансформується наявний внутрішній досвід як акт внутрішньої інверсії: "Інтерпретація повсюдно передбачає акт інверсії відносно себе, з точки зору її істинності для можливого суб'єкта" [2: 223-224].

Крім того, творчим простором оформлення взаємодії зовнішнього та внутрішнього діалогу є саме внутрішній "діалог духу", особистісно здійснюваний на засадах і в межах свого досвіду, внутрішнє діалогізування. Це останнє, крім усього іншого, і є "продуцентом" особистісного досвіду, розвитку індивідуального творчого контексту, що є джерелом світла рефлексії.

У цьому сенсі варто зазначити, що творча особистість осмислює своє життя через його об'єктивну даність, внаслідок необхідності усвідомлювати свої потреби та задовольняти їх у різних формах активності: "Це синтетична форма духовної діяльності, оскільки вона містить в собі теоретичне та практичне відношення до дійсності. Вона вбирає в себе, перетворює, а потім презентує все багатство соціальної практики, всю ту культурну спадщину, якою володіє епоха, суспільство" [3: 189].

Тому важливо наголосити, що ціннісною прерогативою творчості є комунікативність як діалог з Іншим у спілкуванні, що раціоналізує можливість самореалізуватися у "життєвому світі". Такі міжособистісні відносини, що мають національно-ідентичні чинники, розгортаються у суспільстві завдяки мові та ментально обумовленим національним традиціям. Адже спілкування – це складний структурований процес взаємодії його суб'єктів, що залежить від інтелектуальних здібностей кожного індивіда. Результати його творчості акумулюються не лише розширенням, зміцненням уявлень, знань, інтересів, ідеалів, а і зростанням саме цілісних виявів людини, особистісного начала його досвіду. При цьому актуалізується взаємодія зовнішньої та внутрішньої комунікації як вироблення, демонстрація та самозбереження автономії внутрішніх світів особистостей. Саме через опосередковане спілкування творча особистість обирає собі кумира, наставника, духовного просвітителя, тощо.

У контексті творчості особливо дієвими є первинні символи, так звані архетипи колективного підсвідомого як специфічна матрична мережа, що "фільтрує" світосприйняття людини. Риторичні фігури певною мірою ніби забезпечують мікроклімат життя душі, що виявляється як здатність до відповідних соціальних явищ. Саме словом творча особистість збагачує власну уяву про світ, при цьому свідомість розкодує значення слова, спресованого внаслідок його попереднього вживання. Довершеність, витонченість, змістовність, багатозначність і водночас евристичність як трансформації національного світогляду мовною картиною світу виявляються у широкому вживанні українцями прислів'їв, приказок, приповідок. Будучи підсумком багатовікової соціальної і культурної практики, народна мудрість концентрує в собі багатющий життєвий досвід нації, історично сформований унікальний підсумок співжиття людини та природи як одне органічне ціле, що є свідченням певних умов і перспектив

життєствердження особистості. Національно-мовна маніфестація життєвого досвіду є виявом характеру, змісту, спрямованості світосприйняття, адже прислів'я та приказки виконували й виконують особливу важливу повчальну, спонукальну роль. Крім того, сентиментальність, ліризм, переважання емоційно-почуттєвого над раціональним традиційно характеризують світочуття митця, що позначається на характерному для творчості багатстві синонімів на позначення одного й того самого поняття. Це засвідчує, наприклад, світ народної пісні, що утворює амбівалентність думки, потребує відповідного "одягу". Синонімічність мови – це й відповідна розгалуженість, повнота сенсу в риторичному контексті творчості та широта світогляду. "Синоніми можуть виражати семантичні відтінки, давати оцінку характеризованому об'єкту, уточнювати висловлювану думку, сприяти стилістичній виразності, наголошувати на певному факті і навіть пояснювати незрозуміле слово. Синоніми часто поживляють і урізноманітнюють текст, сприяють уникненню повторів одних і тих же слів" [4: 5]. Спроможності культурного, соціально-економічного поступу сучасників забезпечуються виваженістю, змістовністю інтересів, ініціатив, духовних запитів, до яких доносить риторика. Бо риторика як джерело творчості – це цілісний світ внутрішніх виявів слова, невидимий і водночас реально значущий, що ефективно створює духовне виробництво. Сама мова є запорукою того, що моральні духовно-культурні скарби, здобутки духовної творчості народу мають зберігати внутрішній сенс людини, забезпечувати відповідну духовну ауру для здатного її сприймати індивіда. Адже суспільна риторика втілює глибинний життєвий потенціал людини, скріплюючи внутрішні духовні буттєві чинники її життєвиявів.

Крім того, чим вищою в творчості є культура індивідуальної ідентифікації (самосвідомості як уподібнення себе з іншою людиною), тим більш органічно людина пов'язує осмислення свого життя з осмисленням даного соціального середовища й історичного процесу загалом. Такий смислотвірний пошук особистості цілісно розкриває структурний зміст її духовного капіталу, у його саме особистісних виявах філософування постає одним із найвищих виявів сутності людини, найбільш досконалим способом оптимальної самореалізації людини засобами соціо-гуманітарної творчості.

Звідси, соціальна філософія, акумулюючи міждисциплінарні підходи, вивчає особистість як соціокультурну творчість у таких вимірах: а) як суб'єкт космоприродної еволюції людства; б) як суб'єкт історичного процесу; в) як суб'єкт релігійного процесу. На наш погляд, сучасною творчою особистістю є психічно здорова людина, що досягла певного "арифметичного" дорослого віку, з яскраво вираженою індивідуальністю. Така особистість завдяки біологічно успадкованій природній активності і специфічним соціокультурним передумовам формування в онтогенезі, вийшла в своєму творчому розвитку на рівень суб'єкта суспільних відносин, соціальної і культурної творчості.

Духовний капітал у сучасних умовах життєдіяльності – це особистість і її творчі здібності до праці. Така здібність, що ґрунтується на емоційно-вольових та інтелектуальних якостях творчої особистості, має властивість накопичуватися. При цьому соціальні складові (демографічні, характеристики фізичного та психічного здоров'я, освіта, наука та виховання, культура) також мають капітальну природу, оскільки визначають ступінь затребуваності особистості на ринку соціальної діяльності. Величина вкладень (інвестицій) у духовний капітал, тобто в забезпечення здоров'я, освіти, науку та культуру, перманентно впливає на ефективність людської діяльності. Адже інтелектуальний потенціал суспільства є джерелом формування інтелектуальної еліти як ядра нації – головного носія та генератива новітніх знань, рушійної сили суспільного прогресу.

Наголосимо ще на одному ракурсі проблеми: пріоритетною цінністю в системі духовного капіталу є творче продукування конституційного поля задля забезпечення самодостатнього рівня життєдіяльності людини як громадянина в сучасних умовах глобалізації, і такий конституціоналізм має стати пріоритетною ідеологією в безпекотворенні України. У цьому розрізі варто нагадати, що спробою створити державу на засадах станового демократизму й визнання принципу суверенітету народу була конституція Пилипа Орлика. Цей перший європейський акт був певним еталоном конституційності, базуючись на ідеї поділу влади на законодавчу, виконавчу і судову, що так і залишився невітленим у життя найдемократичнішим документом свого часу. На жаль, після цієї невдачі всі демократичні здобутки, накопичені історією – і козацька республіка, і магдебурзьке право, поступово скасовувалися.

Крім того, створена в березні 1917 року Центральна Рада на чолі з М. Грушевським у своїй державотворчій діяльності дотримувалася демократичних принципів і традицій. Саме в Конституції Української народної республіки "Статут про державний устрій, права і вільності УНР" передбачено принципи демократії, правової держави та побудови політичної нації. У тексті цього документа народ визнається джерелом влади, прописуються права громадян України, особливу увагу приділено функціонуванню органів влади з чітким дотриманням принципу розподілу влад, встановлюються "виборність вищого законодавчого органу – Всенародних зборів, а також місцевих органів влади – Рад і Управ громад. Волостей і земель тощо" [5: 398].

Отже, будуючи українську державність, з огляду зміцнення конституційних норм на засадах правової культури та відповідальності, глобалізація можлива лише за умови зміни загальної парадигми всесвітньо-історичного розвитку і створення нової моделі життєустрою та світопорядку. Необхідно,

передусім, відмовитися від "застарілого способу організації планетарного співтовариства" [б: 3-9] та подолати глибоку кризу моральної свідомості. Адже, на початку ХХІ століття, можна заявити, що сучасна цивілізація, побудована на принципах раціоналізму, продукує досить низьку якість духовного капіталу, передусім, управлінської глобальної еліти.

Відтак, потрібно наголосити, що сьогодні в світі спостерігається дисфункція однієї із найважливіших мегасистем людського буття – системи довіри, та вимальовується картина розпаду наявних інформаційних інфраструктур, нездатних адекватно реагувати на переробку надпотоків інформації.

Таким чином, у сучасних умовах духовний капітал світової спільноти через невідповідність системи освіти та науки вимогам сучасності, викривлення інформації та низький рівень довіри між різними соціальними групами, не здатен всебічно попереджати сучасні глобальні проблеми, що соціокультурно обумовлює виникнення криз та глобальних проблем на планеті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Яннарс Х. Варіації на тему Пісні Пісень / Х. Яннарс. – К., 2003. – 213 с.
2. Лой А. Н. Феномен понимания и культурно-историческая онтология сознания / А. Н. Лой // Понимание как логико-гносеологическая проблема. – К.: Наука, 1982. – 145 с.
3. Табачковський В. Г. У пошуках невтраченого часу: нариси про творчу спадщину українських філософів-шістдесятників / В. Г. Табачковський. – К.: Наука, 2002. – 189 с.
4. Полюга Л. Натхнений ідеєю та рідним словом / Л. Полюга // Короткий словник синонімів української мови. – Львів; Краків; Париж, 2003. – 431 с.
5. Андрущенко В. П. Організоване суспільство / В. П. Андрущенко. – К.: ТОВ "Атлант ЮЕмСі", 2005. – С. 397–398.
6. Толстоухов А. Україна і виклики постіндустріальної доби / А. Толстоухов // Політичний менеджмент. – 2003. – № 3. – С. 3–13.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Yannars Kh. Variatsii na temu Pismi Pisen' [Variations on the Song of Songs] / Kh. Yannars. – K., 2003. – 213 s.
2. Loi A. N. Fenomen ponimaniia i kulturno-istoricheskaiia ontologiiia soznaniia [Comprehension Phenomenon and Cultural-Historical Perception Ontology] / A. N. Loi // Ponimanie kak logiko-gnoseologicheskaiia problema [Comprehension as a Logical-Gnoseological Problem]. – K.: Nauka, 1982. – 145 s.
3. Tabachkovskiy V. G. U poshukakh nevrachenogo chasu: narysy pro tvorchu spadshchynu ukrainskykh filosofivshistdesiatnykiv [In the Search of the Unlost Time: the Essay about the Creative Inheritance of the Ukrainian Philosophers-Sixtiers] / V. G. Tabachkovskiy. – K.: Nauka, 2002. – 189 s.
4. Poliuga L. Nathnennyi ideieiu ta ridnym slovom [Inspired by the Idea and the Native Word] / L. Poliuga // Korotkyi slovnyk synonimiv ukrainskoi movy [The Short Dictionary of Synonyms of the Ukrainian Language]. – Lviv; Krakiv; Paryzh, 2003. – 431 s.
5. Andrushchenko V. P. Organizovane suspil'stvo [The Organized Society] / V. P. Andrushchenko. – K.: TOV "Atlant YuEmSi", 2005. – S. 397–398.
6. Tolstoukhov A. Ukraina i vyklyky postindustrialnoi doby [Ukraine and Challenges of the Postindustrial Era] / A. Tolstoukhov // Politychnyi menedzhment [Political Management]. – 2003. – № 3. – S. 3–13.

Матеріал надійшов до редакції 14.09. 2011 р.

Лісовський П. М. Філософська інтерпретація творчості як імператив соціокультурного постиження духовного капіталу особистості.

Автор рассматривает суть творчества, что сегодня характеризуется интенсивностью, нестабильной эмоциональностью, постоянными интеллектуальными поисками. Именно такой духовный капитал воплощает эмоционально-чувственную деятельность, которая представляет собой целеустремленный процесс приобретения и упорядочивания иррационально-рациональных творческих активов в человеческой гениальности. В этом понимании духовный капитал имеет интеллектуальное значение, так как устремленный к поискам истинности, в некоторой степени обеспечивает наследование социокультурных традиций, опыта, согласованной, целеустремленной жизнедеятельности при современных конкретных условиях глобализации.

Lisovskyi P. M. The Philosophical Interpretation of the Creativity as the Imperative of the Sociocultural Comprehension of the Personality's Spiritual Capital.

The author distinguishes the creativity essence that today is characterized by the intensity, unstable emotionality and constant intellectual search. This spiritual capital embodies the emotional-sensorial activity that represents the purposeful process of the acquisition and arrangement of the arranged irrational-rational creative assets in the human genius. In this comprehension the spiritual capital has the intellectual meaning because being directed on the veracity search it provides the inheritance of the sociocultural traditions, experience, coordinated, purposeful life-sustaining activity in the process of the modern concrete globalizational terms.